

Θέματα σεβασμού ή περιφρόνησης της ζωής

Ας χωριστούμε, αν υπάρχει χώρος, σε δύο ισομερείς ομάδες και ας σχηματίσουμε δύο ομόκεντρους κύκλους. Όσοι και όσες βρίσκονται στον εσωτερικό κύκλο θα είναι ένας/μία γιατρός, που πρέπει να αποφασίσει τι θα απαντήσει σε έναν βαριά ασθενή, που βρίσκεται λίγο πριν το τέλος της ζωής του και σας έχει ζητήσει να προχωρήσει σε ευθανασία. Όσοι και όσες βρίσκονται στον εξωτερικό κύκλο εκφράζουν τη συνείδηση του/της γιατρού και προετοιμάζουν μία φράση για να την πουν, ώστε να αποφασίσει.

Στην πρώτη φάση, όσοι και όσες βρίσκονται στον εσωτερικό κύκλο, κλείνουν τα μάτια και ετοιμάζονται να ακούσουν τις φωνές της συνείδησης. Ο εξωτερικός κύκλος περπατά περιμετρικά. Όλοι και όλες επαναλαμβάνουν τη φράση που έχουν ετοιμάσει, έτσι ώστε αυτή να ακουστεί πολλές φορές, επιλέγοντας τον τρόπο που την επαναλαμβάνουν (ύφος, ένταση κ.λπ.). Αφού γίνει αυτό για λίγη ώρα, σε δεύτερη φάση επαναλαμβάνουμε. Οι δύο κύκλοι αλλάζουν θέση, ώστε όλοι και όλες να «συνομιλήσουν» με τη συνείδηση.

Τέλος, αποφασίζουμε και εξηγούμε αν η θέση μας εκφράζει τον σεβασμό ή την περιφρόνηση της ζωής.

Θρησκευτικές πεποιθήσεις με διαφορετικές απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα της ζωής

Ας ακούσουμε το ποίημα του Γ. Δροσίνη και ας καταγράψουμε ποια είναι τα βαθύτερα ερωτήματα που θέτει ο ποιητής. Αφού τα μοιραστούμε με αυτόν/αυτή που κάθεται δίπλα μας, καταλήγοντας σε μια κοινή απόφαση, θα τα ανακοινώσουμε στην ολομέλεια και ύστερα, όλοι και όλες μαζί, θα συζητήσουμε για τις απαντήσεις που δίνει η Ορθόδοξη Εκκλησία στα μεγάλα ερωτήματα της ζωής.

Μήπως

Τι λοιπόν; της ζωής μας το σύνορο θα το δείχνει ένα ορθό κυπαρίσσι;
Κι απ' ό,τι είδαμε, ακούσαμε, αγγίξαμε τάφου γη θα μας έχει χωρίσει;

Ό,τι αγγίζουμε, ακούμε και βλέπουμε τούτο μόνο ζωή μας το λέμε;
Κι αυτό τρέμουμε μήπως το χάσουμε και χαμένο στους τάφους το κλαίμε;

Σ' ό,τι αγγίζουμε, ακούμε και βλέπουμε της ζωής μας ο κόσμος τελειώνει;
Τίποτε άλλο; Στερνό μας απόρριμμα το κορμί, που σκορπιέται και λυώνει;

Κάτι ανέγγιχτο, ανήκουστο, αθώρητο μήπως κάτω απ' τους τάφους ανθίζει
κι ό,τι μέσα μας κρύβεται αγνώριστο μήπως πέρ' απ' τον τάφο αρχίζει;

Η ψυχή, ταξιδεύτρια μέσ' τ' άπειρο, σταλαμίδα νερού μήπως μοιάζει,
που ανεβαίνει στα νέφη απ' τα πέλαγα κι απ' τα νέφη στους κάμπους σταλάζει;

Μήπως ό,τι θαρρούμε βασίλεμα γλυκοχάραμ' αυγής είναι πέρα
κι αντί να 'ρθει μια νύχτ' αξημέρωτη ξημερώνει μ' αβράδουαστη μέρα;

Μήπως είν' η αλήθεια στο θάνατο κι η ζωή μήπως κρύβει την πλάνη;
Ό,τι λέμε πως ζει μήπως πέθανε κι είν' αθάνατο ό,τι έχει πεθάνει;

Γ. Δροσίνης

Κωνσταντίνος Παρθένης, Του νεκρού αδελφού (1920)

Έργα Μαρίας Χαρατσάρη, μικτή τεχνική

Η συνάντηση του Αδάμ και της Εύας. Ψηφιδωτό από τον καθεδρικό ναό Santa Maria Nuova του Μονρεάλε, Σικελία, 12ος αι.

Οι θέσεις-στάσεις του Χριστιανισμού για την αξία της ζωής και τη σχέση της ζωής με τον Θεό

Ας καθίσουμε σε ομάδες και ας μελετήσουμε τις θέσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας (Ειδική Συνοδική Επιτροπή Βιοηθικής της Εκκλησίας της Ελλάδος) στο θέμα της ευθανασίας. Θα ανακοινώσουμε στην ολομέλεια τα συμπεράσματά μας και θα συζητήσουμε τι άλλαξε από όσα μέχρι τώρα γνωρίζαμε.

Βασικές θέσεις επί της ηθικής των μεταμοσχεύσεων (10.12.1999), Ειδική Συνοδική Επιτροπή Βιοηθικής της Εκκλησίας της Ελλάδος

δ. Η δυνατότητα προσφοράς οργάνων

[...] 8) Η ζωή είναι δώρο του Θεού, το οποίο δεν μας χαρίζεται για να βιώνουμε τη φιλαυτία και την κτητικότητα μας, αλλά μας προσφέρεται για να είναι τόσο δική μας, ώστε να μπορούμε ακόμη και να την προσφέρουμε με αγάπη.

9) Το φρόνημα και η διάθεση της αυτοπροσφοράς αποτελούν τον πνευματικό άξονα της ηθικής

τῆς Ἐκκλησίας στο θέμα τῶν μεταμοσχεύσεων. Ὁ ἀποστολικὸς λόγος «ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθένα» (Α΄ Ἰω. γ΄ 16) διαλύει κάθε ἀμφιβολία γιὰ τὸ ὅτι ἡ προσφορὰ τῆς ζωῆς, καὶ συνεπῶς καὶ ἡ δωρεὰ σώματος, δὲν εἶναι πράξεις αὐτοκτονίας ἢ εὐθανασίας, ἀλλὰ μποροῦν νὰ ἀποτελοῦν ἐκφράσεις τῆς «μειζονος ἀγάπης», περὶ τῆς ὁποίας κάνει λόγο ὁ ἴδιος ὁ Κύριος κατὰ τὴν παράδοση τῶν τελευταίων Του ὑποθηκῶν στοὺς μαθητές «μειζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (Ἰω. ιε΄ 13). [...]

11) Ἡ Ἐκκλησία εὐνοεῖ καὶ ἐνθαρρύνει τὴν προσφορὰ ἐνὸς ἀπὸ τὰ διπλᾶ μας ὄργανα (νεφρά) ἢ ἰστῶν (δέρματος, μυελοῦ τῶν ὀστέων, αἵματος) ἀπὸ ζῶντα δότη.

ε. Περί ἐγκεφαλικῆς θανάτου

12) Ἡ Ἐκκλησία σέβεται καὶ ἐμπιστεύεται τὴν ἰατρικὴ ἔρευνα καὶ κλινικὴ πράξη. Γι' αὐτό, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀρμόδια, θὰ μποροῦσε νὰ δεχθεῖ τὴν διεθνῶς ὁμόφωνη ἄποψη ὅτι ὁ ἐγκεφαλικὸς θάνατος ταυτίζεται μὲ τὸ ἀμετάκλητο βιολογικὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἐγκεφαλικὸς θάνατος ἀποτελεῖ γεγονὸς ὀριστικῆς καὶ ἀνεπίστρεπτης καταστροφῆς τοῦ ἐγκεφάλου καὶ κατάσταση πλήρους ἀπώλειας αἰσθήσεων καὶ συνειδήσεως. Κατ' αὐτὸν ἡ ἀναπνευστικὴ λειτουργία συντηρεῖται μόνον μηχανικά, ἢ δὲ διακοπὴ τῆς τεχνητῆς ὑποστηρίξεως ὀδηγεῖ σὲ σχεδὸν ἄμεση παύση καὶ τῆς καρδιακῆς λειτουργίας.

13) Αὐτὸ πού στὴν οὐσία κάνει ἡ τεχνητὴ ὑποστήριξη τῆς ἀναπνοῆς εἶναι ὅτι προσωρινὰ ἀναχαιτίζει τὴν διαδικασίαν ἀποσυνθέσεως τοῦ σώματος ὅχι ὅμως καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῆς ψυχῆς.

14) Ὁ ἐγκεφαλικὸς θάνατος πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ διαφοροποιηθεῖ ἀπὸ τὴν φυτικὴν κατάστασιν –ποῦ συνήθως ὀνομάζεται «κλινικὸς θάνατος». Κατ' αὐτήν, τὸ ἐγκεφαλικὸ στέλεχος λειτουργεῖ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἀπαιτεῖται τεχνητὴ ὑποστήριξη. [...]

στ. Περί συνειδητῆς καὶ εἰκαζομένης συναίνεσεως

18) Ἡ δωρεὰ προϋποθέτει τὴ «συνειδητὴ συναίνεση» τοῦ δότη σ' αὐτὸ πού κάνει. Κάθε τι ποῦ «εἰκάζει» τὴ βούλησίν του ἀποτελεῖ παρέμβαση στὸ αὐτεξούσιο καὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνῃ ἀποδεκτό.

21) Ἡ συναίνεση δὲν εἶναι κάτι δευτερεύον πού θὰ μποροῦσε νὰ ἐπισκιασθεῖ ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη πράξη (π.χ. ἀπογραφή, ἔκδοση ταυτότητος κ.τ.λ.). Θὰ πρέπει ἡ δήλωσίν της νὰ εἶναι ἐλευθέρα καὶ ἀπόλυτα συνειδητὴ, καρπὸς ὠριμῆς σκέψεως. Γι' αὐτό, καλὸ θὰ ἦταν νὰ διατυπώνεται ἐντελῶς ἀνεξάρτητα ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη κοινωνικὴ πράξη καὶ μὲ τὴν προϋπόθεσιν τῆς σωστῆς καὶ ἀβίαστης ἐνημερώσεως.

Εἰδικὴ Συνοδικὴ Επιτροπὴ Βιοηθικῆς (Κανονισμὸς υπ' αριθμ. 101/1998 τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περί Συστάσεως, ὁργανώσεως καὶ λειτουργίας τῆς Επιτροπῆς Βιοηθικῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»).

Βασικὲς θέσεις ἐπὶ τῆς ἠθικῆς τῆς εὐθανασίας (6.11.2002), Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος/Επιτροπὴ Βιοηθικῆς

[...] Β. Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος στὴν Ὁρθόδοξη θεολογία καὶ παράδοση

4) Ἡ ζωὴ μας ἀποτελεῖ ὑπέρτατο δῶρον τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου βρίσκονται στὰ χέρια Του καὶ μόνον· «ἐν χειρὶ Θεοῦ πνεῦμα παντὸς ἀνθρώπου» (Ἰωβ ιβ΄ 10). [...]

9) Ὁ θάνατος εἶναι ἓνα γεγονὸς ποῦ συνδέεται ὅχι μόνον μὲ τὸ τέλος τῆς βιολογικῆς ζωῆς ἀλλὰ καὶ μὲ ὀλόκληρην τὴν ὑπαρξὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ζωὴ ἐπεκτείνεται καὶ μετὰ τὸν βιολογικὸ θάνατον, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο κανεὶς ζεῖ καὶ πεθαίνει ἔχει συνέπεια στὴν αἰώνια κατάστασίν του.

10) Ἡ σύγχρονη κοσμική αντίληψη προσεγγίζει τὸν θάνατο σὲ σχέση μὲ τὴν εὐθανασία ὡς δικαίωμα καὶ ὄχι ὡς γεγονός που ὑπερβαίνει τὸν ἄνθρωπο· ὡς κάτι που ὁ χρόνος του μπορεῖ νὰ ἐπιλέγεται καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ ὄχι ὡς κάτι που ἀποκλειστικά προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν Θεό. Ὁ σεβασμὸς στὸ θεόδοτο δῶρο τῆς ζωῆς ἀπαιτεῖ καὶ τὴν μὲ κάθε τρόπο προστασία της [...].

Γ. Ἡ σημασία τοῦ πόνου

11) Ἡ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει μὲ συμπάθεια τὴν ἀσθένεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Γι' αὐτὸ καὶ πάντοτε ἀγκαλιάζει τοὺς ἀσθενεῖς, πάσχοντες καὶ πονεμένους, φιλόανθρωπα ζητεῖ τὴν ἀπαλλαγὴ «ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης», εὐχεται τὰ τέλη τοῦ ἀνθρώπου νὰ εἶναι «ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά», ἐνίοτε δὲ προσεύχεται καὶ γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῶν ὀδυνωμένων (εὐχή εἰς ψυχορραγοῦντα). [...]

13) Τὸν πόνο δὲν τὸν ἐπιδιώκουμε καί, ὅταν μᾶς συμβαίνει, προσπαθοῦμε μὲ κάθε τρόπο νὰ τὸν ἀντιμετωπίσουμε. Στὴν περίπτωση ὅμως που ἐπιμένει ἢ εἶναι ἀθεράπευτος, ἢ μετὰ πίστεως ὑπομονὴ καὶ ἐγκαρτέρηση ἀποβαίνει ἰδιαίτερα ἐνισχυτικὴ καὶ ὠφέλιμη. [...]

ΣΤ. Ἡ ἱατρικὴ ἀποστολή

19) Ἀπὸ τὰ χρόνια του Ἰπποκράτη, ἡ ἱατρικὴ ἀποστολὴ ἦταν ταυτόσημη μὲ τὴν θεραπεία καὶ τὴν προσφορὰ ζωῆς καὶ ἀσύμβατη μὲ τὴν συνδρομὴ στὸν θάνατο. Κατὰ τὸν περίφημο ὄρκο του, ὁ ἱατρὸς ὑπόσχεται ὅτι «δὲν θὰ χορηγήσει ποτὲ σὲ κανέναν θανάσιμο φάρμακο, ἀκόμη κι ἂν αὐτὸς τὸ ζητήσει, οὔτε ποτὲ θὰ τὸν συμβουλεύσει νὰ τὸ πάρει». [...]

Η. Κοινωνικὲς συνέπειες τῆς εὐθανασίας

26) Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς εὐθανασίας παρέχει ἐξουσίες στοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς συγγενεῖς πέραν αὐτῶν που τοὺς ἀνήκουν, μὲ ἀνεξέλεγκτες συνέπειες. Ἀπὸ τὸν ἱατρὸ ἐξαρτᾶται ἡ περιγραφή τῆς καταστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς. Ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς, τῶν ὁποίων τὰ κίνητρα θὰ μπορούσε ἐνίοτε νὰ εἶναι ἀμφιβόλου ποιότητος, ἐξαρτᾶται ἡ ἀπόφαση. Ὁ χαρακτήρας τους, ἡ νοστοροπία, ἡ διάθεση τῆς στιγμῆς, ἡ φιλοσοφικὴ καὶ θρησκευτικὴ τοποθέτησή τους, ἢ ἀκόμη καὶ προσωπικὰ συμφέροντα, θὰ μπορούσε νὰ παίξουν καθοριστικὸ ρόλο στὴν ἀπόφαση κάποιου νὰ ζητήσει τὴν συντόμευση τῆς ζωῆς του.

27) Ὁ ρόλος τοῦ ἱατροῦ, ὅπως ὡς τώρα τὸν γνωρίζουν οἱ κοινωνίες μας, εἶναι αὐτὸς τοῦ ἀνεκτίμητου συμπαραστάτη στὸν ἀγῶνα γιὰ ὑγεία καὶ ἐπιβίωση. Ἡ ἐνεργὸς ἀνάμειξή του στὴ διαδικασία ἐπισπεύσεως τοῦ θανάτου, ἀκόμη καὶ ἀπὸ συμπόνια, καίρια τραυματίζει τὶς σχέσεις ἱατροῦ - ἀσθενοῦς καὶ ἀλλοιώνει τὴν ἀξία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ὡς ὕψιστου ἀγαθοῦ.

28) Τὸ λεγόμενον «δικαίωμα στὸν θάνατο», που ἀποτελεῖ τὴ νομικὴ κατοχύρωση τῆς εὐθανασίας, θὰ μπορούσε νὰ μετεξελιχθεῖ σὲ ἀπειλὴ τῆς ζωῆς τῶν ἀσθενῶν ἐκείνων που ἀδυνατοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν οἰκονομικὰ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς θεραπείας καὶ νοσηλείας τους. [...]

Ι. Ἡ πρόταση τῆς Ἐκκλησίας

[...] 42) Ἡ Ἐκκλησία μας πιστεῦει στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, στὴν ἀνάσταση τοῦ σώματος, στὴν αἰώνια προοπτικὴ καὶ πραγματικότητα, στοὺς πόνους ὡς «στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν» (Γαλ. στ' 17), στὶς δοκιμασίες ὡς ἀφορμὲς καὶ εὐκαιρίες σωτηρίας, στὴ δυνατότητα ἀναπτύξεως κοινωνίας ἀγάπης καὶ συμπαραστάσεως μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Μὲ βάση αὐτά:

α) διακηρύσσει ὅτι ἡ ζωὴ μας βρίσκεται στὰ χέρια καὶ μόνον τοῦ Θεοῦ, ὅτι τὸ κάθε τι που μᾶς συμβαίνει εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον μας, ὅτι δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ διορθώσουμε τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ καὶ

β) κάθε θάνατο που ἀποτελεῖ ἀποτέλεσμα ἀνθρώπινων ἐπιλογῶν –ὅσο «καλός» κι ἂν ὀνομάζεται– τὸν ἀπορρίπτει ὡς «ὑβριν» κατὰ τοῦ Θεοῦ. Κάθε δὲ ἱατρικὴ πράξη που συνειδητὰ ἐπισπεύδει τὴ

στιγμή του θανάτου τήν καταδικάζει ως αντίδεοντολογική και προσβλητική του ιατρικού λειτουργήματος. Οί άνθρωποι προσευχόμεστε, δέν άποφασίζουμε για τή ζωή και τόν θάνατο.

Τών θυρών κεκλεισμένων. Όσιος Λουκάς Βοιωτίας.

Η ζωή ως δώρο του Θεού

Η ζωή [...] είναι δώρο του Θεού στον άνθρωπο. Δεν υπάρχει μόνη της, αλλά προέρχεται από το Θεό, που ο Ίδιος είναι η ζωή: «έγώ είμι ή άνάστασις και ή ζωή» (Ιω 11, 25). Μια ζωή με προοπτική, χωρίς τέλος, δηλαδή αιώνια, δίχως πόνο και θάνατο, τέλεια, ακέραιη.

Ο θάνατος και η φθορά είναι οι τραγικές συνέπειες της πτώσης του ανθρώπου, της απομάκρυνσής του από το Θεό. Ο Απόστολος Παύλος διδάσκει ότι "έγινε κι ο Ιησούς άνθρωπος, για να καταργήσει με το θάνατο Του αυτόν που εξουσίαζε το θάνατο, δηλαδή το διάβολο" (Εβρ 2, 14), διακηρύσσει: «έσχατος έχθρός καταργείται ο θάνατος» (Α΄ Κορ 15, 26) και διαβεβαιώνει ότι με την Ανάσταση του Χριστού: «κατεπόθη ο θάνατος εις νίκος. Ποϋ σου, θάνατε, τό νίκος, ποϋ σου, θάνατε, τό κέντρον; τό δέ κέντρον του θανάτου ή άμαρτία» (ο θάνατος αφανίστηκε· η νίκη είναι πλήρης! Θάνατε, πού είναι το κεντρί της δύναμής σου; Άδη, πού είναι η νίκη σου; Τη δύναμη να πληγώνει θανάσιμα την παίρνει ο θάνατος από την αμαρτία) (Α΄ Κορ 15, 54-56).

Όταν στην καθημερινή μας ζωή δεν θα αρνούμεθα κάποιο δώρο που μας προσφέρεται, πώς να αρνηθούμε στον Θεό το δώρο της ζωής που μας το χαρίζει τόσο γενναιόψυχα και πλουσιοπάροχα; Κάθε παρέμβαση στο φαινόμενο της ζωής εκ μέρους του ανθρώπου μοιάζει με κλοπή του δώρου του Θεού προς τον άνθρωπο. Η ζωή δεν είναι δική μας, έγινε δική μας. Δεν μας ανήκει, αλλά μας χαρίστηκε. Δεν είναι ιδιοκτησία μας, είναι δώρο Θεού και χάρισμά Του. Μια παροιμία λέει "το δώρο δε δωρίζεται": δεν επιτρέπεται να σπαταλάς ή να καταστρέφεις ό,τι δε σου ανήκει, αλλά σου χαρίστηκε. Αν κάτι τέτοιο ισχύει στα απλά, καθημερινά, ανθρώπινα δώρα, πόσο μάλλον ισχύει για το δώρο του Θεού!

Μπέγζος, Μ. & Παπαθανασίου, Α., *Θέματα Χριστιανικής Ηθικής*.
Γ΄ Λυκείου ΔΕ 16, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, σ. 123.

Κριτήρια για την αντιμετώπιση συγκεκριμένου ζητήματος σεβασμού/περιφρόνησης της ζωής

Σε ομάδες ας μελετήσουμε μία περίπτωση ηθικού διλήμματος σχετικά με τη ζωή ή το θάνατο. Με αφορμή το παρακάτω κείμενο, ας συντάξουμε ένα σύντομο άρθρο στο οποίο θα παρουσιάζουμε τα κριτήρια της δωρεάς οργάνων. Στο τέλος, θα διαβάσουμε το άρθρο μας στην ολομέλεια και, εφόσον υπάρχει η δυνατότητα, θα το δημοσιεύσουμε στη σχολική ιστοσελίδα ή σε εκπαιδευτικό/μαθητικό ιστολόγιο.

Στο κεφάλι της νεκρής Νατάσας

Χτυπάει το τηλέφωνο. Από την άλλη μεριά η Διευθύνουσα του Γενικού Κρατικού. Γρήγορα μπαίνει στο θέμα. Μια κοπέλα δεκαεννέα ετών, η Νατάσα, έκανε κατακλυσμαία εγκεφαλική αιμορραγία και διαγνώστηκε εγκεφαλικά νεκρή. Δυστυχώς, έγιναν και οι προβλεπόμενες επαναληπτικές διαγνωστικές δοκιμασίες και όλα επιβεβαιώνουν την οριστική νέκρωση του εγκεφάλου. Στο Ωνάσειο ένα νέο παλληκάρι περιμένει απεγνωσμένα μια καρδιά. Στις λίστες για νεφρικές ή ηπατικές μεταμοσχεύσεις

κοντά στα χίλια άτομα. Το δίλημμα είναι μεγάλο: ή σε λίγες ώρες η αποσύνθεση των οργάνων της Νατάσας ή για χρόνια το δώρο της ζωής σε εννέα περίπου συνανθρώπους μας.

Οι αρμόδιοι προσπάθησαν διστακτικά να μιλήσουν για τη δυνατότητα δωρεάς οργάνων στους γονείς. Πώς όμως να φορτώσουν στον αβάσταχτο πόνο τους ένα πρόσθετο ασήκωτο δίλημμα; Πώς να προσθέσουν στη ζάλη τους την πίεση για μια άμεση απόφαση που απαιτεί γνώση, ψυχραιμία, ψυχικό σθένος, χρόνο, ξεκάθαρη συνείδηση. Ποιος είναι αυτός που γνωρίζει τις σωστές και σίγουρες απαντήσεις στα ερωτήματα που εγείρονται για να βοηθήσει;

Μέσα στην όλη έντονη αυτήν ατμόσφαιρα, οι γονείς ζητούν τη γνώμη της Εκκλησίας. Έτσι δικαιολογείται το τηλεφώνημα της Διευθύνουσας σε μένα.

Σε λίγη ώρα βρίσκομαι σε ένα γραφείο με τους γονείς, τον διευθυντή της Μονάδας Εντατικής Θεραπείας, έναν γιατρό και την προϊσταμένη. Η ένταση εμφανής. Αρχικά σύντομη σιωπή. Παίρνω εγώ την πρωτοβουλία να σπάσω την αμηχανία.

– Γιατρέ, τι ακριβώς έχει η Νατάσα; ρωτώ.

– Είναι, δυστυχώς, εγκεφαλικά νεκρή, απαντά ξερά, όχι από σκληρότητα αλλά από ψυχολογική αμηχανία και δυσκολία.

– Γιατί λέτε «εγκεφαλικά νεκρή» και όχι «νεκρή»; Μήπως κάπως ζει;

– Ζουν κάποια όργανά της υποστηριζόμενα μηχανικά και έχει νεκρωθεί ο εγκέφαλος από την αιμορραγία, συνεχίζει.

– Αυτό τι ακριβώς σημαίνει; ξαναρωτώ.

– Σημαίνει ότι δεν αισθάνεται, δεν καταλαβαίνει, δεν πονάει και, το χειρότερο, δεν μπορεί πλέον να επανέλθει. Αν της κόψουμε το πόδι με ένα πριόνι δε θα αντιδράσει. Αν ρίξουμε επάνω της μία ισχυρή δέσμη φωτός μέσα στο σκοτάδι, τα μάτια της δεν θα καταλάβουν τη διαφορά. Ο εγκέφαλος της έχει ήδη αρχίσει να αυτολύεται. Ό,τι λειτουργεί, λειτουργεί με τη βοήθεια των μηχανημάτων και μόνο. Μάλιστα σε λίγο και τα υπόλοιπα όργανά της σταδιακά θα καταστραφούν παρά ταύτα. Εγώ θα έλεγα ότι είναι νεκρή.

– Λέτε «εγώ θα έλεγα» και όχι ότι «είναι νεκρή»; Αυτό δεν δείχνει μια ασάφεια;

– Η ασάφεια προκύπτει από τη μηχανική εικόνα της ότι αναπνέει, η καρδιά της χτυπάει.

– Και είστε τόσο σίγουρος, γιατρέ, ότι δεν μπορεί να επανέλθει; συνέχισα να ρωτώ.

– Δυστυχώς, είμαστε σίγουροι, διότι υπάρχουν έξι tests που πρέπει να το αποδείξουν και να ισχύουν όλα μαζί και μάλιστα είμαστε υποχρεωμένοι και να επαναλάβουμε μετά από λίγες ώρες τη διάγνωσή μας ώστε να μπορέσουμε να την επιβεβαιώσουμε. Ποτέ δεν έχει επανέλθει κάποιος που σωστά διαγνώστηκε εγκεφαλικά νεκρός.

Μας διακόπτει κάπως η μητέρα λέγοντας: Δηλαδή τώρα μόνον ένα θαύμα.

– Ναι! Μόνο θαύμα, άπαντα αμήχανα ο γιατρός, συντηρώντας όμως έτσι κάποιες λάθος ελπίδες. Ακολουθεί σιωπή, την όποια σε λίγο διακόπτω με παρέμβασή μου.

– Γιατρέ, τι θαύμα; ανάσταση νεκρού ή θεραπεία ασθενούς;

– Ανάσταση νεκρού, απαντά ο γιατρός, σαφώς ανακουφισμένος για τη δυνατότητα εξόδου από το αδιέξοδο που προηγουμένως είχε ο ίδιος προκαλέσει.

Νέα αμηχανία και σιωπή.

– Θα θέλατε να διαβάσουμε μια ευχούλα στο παιδί; ρωτώ κάπως δειλά.

– Βεβαίως, πάτερ, απαντούν με μια φωνή οι δύστυχοι γονείς.

Προφανώς, διατηρούν ακόμη ελπίδες, σκέφτηκα. Και πώς να μην τις διατηρούν; Όταν βλέπουν το παιδί τους να αναπνέει, έστω και μηχανικά, όταν ακούν τους χτύπους της καρδιάς του, όταν το ασπάζονται και είναι ακόμη ζεστό, όταν δεν διαφέρει καθόλου η εικόνα του από αυτήν του κώματος, τότε εύκολα κανείς λειτουργεί στη λογική του «μήπως έχει γίνει κάποιο λάθος», του «μήπως γίνει θαύμα», του «λίγο ακόμα», των πάσης φύσεως δικαιολογιών.

Είναι τόσο φυσικό· τον γιατρό τον εμπιστευόμαστε περισσότερο, όταν δίνει ελπίδες θεραπείας, παρά όταν τις εξαφανίζει.

Προχωρούμε νευρικά στον διάδρομο, χωρίς να συνομιλούμε. Σα να περιμένουμε την τελική απάντηση. Στο μεταξύ σκεφτόμουν τι προσευχή να διαβάσω. Υπέρ υγείας; Ούτε το πιστεύω ούτε και είμαι βέβαιος ότι δεν έχει πεθάνει. Νοιώθω πως μάλλον πέθανε και απλά της φουσκώνουμε και ξεφουσκώνουμε τα πνευμόνια με τεχνητό αναπνευστήρα, προσφέροντας σε αυτήν αέρα και σε μας παρατεινόμενη τυραννία. Είναι στιγμές που η ίδια επιστήμη και τεχνολογία που χαρίζει ζωή, η ίδια οδηγεί και σε βασανιστικά αδιέξοδα. Να διαβάσω την ευχή εις ψυχορραγούντα; Μα δεν ταιριάζει, δεν δείχνει ζόρι και δυσκολία, δεν ψυχορραγεί. Να διαβάσω τρισάγιο; Ούτε γι' αυτό είμαι σίγουρος ούτε πάλι είναι έτοιμοι οι συγγενείς.

Φτάνουμε στο κρεβάτι. Η Νατάσα πρησμένη, παραμορφωμένη, αναπνέει βαριά με τον αναπνευστήρα, η μητέρα πέφτει πάνω στο ανήμπορο να ανταποκριθεί στο όποιο ερέθισμα ανέκφραστο σώμα της δύστυχης κόρης της, ο πατέρας γονατιστός στο πάτωμα, ο γιατρός –ένας εξαιρετικός άνθρωπος– τόσο εξοικειωμένος από ανάλογα περιστατικά, χωρίς όμως καθόλου κατεστραμμένο τον κόσμο των ευαισθησιών του, παρακολουθεί εμφανώς συγκινημένος. Γύρω-γύρω εικονούλες. Όλοι, ο καθένας με τον διαφορετικό αλλά άγνωστο σε μένα τρόπο τους, περιμένουν να διαβάσω την ευχή. Εγώ διαλέγω μια ευχή από το Ευχολόγιο και στη μέση κάνω τροποποιήσεις αυτοσχεδιάζοντας. Ούτε τον Θεό να κοροϊδέσω μπορώ ούτε και τον εαυτό μου ούτε πάλι και την ελπίδα των γονέων εγώ να πνίξω. Ζητούμε από τον Θεό να σκεπάσει τη ζωή της Νατάσας, να τη συνοδεύει στην κρίση που περνά και να χαρίζει σε μας αφενός μεν δύναμη να δεχθούμε το θέλημα Του, αφετέρου δε φωτισμό να ξεπεράσουμε τα διλήμματά μας με ταπείνωση, σεβασμό και πίστη. Κάνω την απόλυση και βγάζω το πετραχήλι μου.

Νικόλαος (Χατζηνικολάου), Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής,
Εκεί που δεν φαίνεται ο Θεός, Σταμούλη, Αθήνα, 32010, σσ. 177-193.

Η Ζωή

Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ! Ἰω. 14, 6.

